

ANAYASA MAHKEMESİ KARARLARI IŞIĞINDA TERÖRLE MÜCADELE KANUNU ÜZERİNE BİR İNCELEME

Dr. Haluk ÇOLAK (*)

I. GİRİŞ

* Son yıllarda ülkenin karşı karşıya olduğu terör sorunu çözümlemek amacıyla yeni kurallara gereksinim duyularak yürürlüğe konulan **Terörle Mücadele Kanunu**'nun hazırlanış nedenleri ve ceza hukukumuzla getirdiği yenilikler ve yaptığı düzenlemeler Hükümet gerekçesinde şöyle açıklanmıştır :

"Terörizm, tarihinin en eski zamanlarından beri toplumları ve ülkeleri tehdit etmektedir. İçinde bulunduğumuz yüzyılda terörizm gün geçtikçe yaygınlaşmıştır. Uygulama alanı olarak seçilen bazı küçük ülkelerde başarıya ulaşmış, uygulayıcı olan bazı ülkeleri cesaretlendirmiş, böylece terör alanı gittikçe genişlemiştir.

Bu safhadan sonra, terörizm, tehdit olmaktan çıkmış ve büyük bir tehlike olarak önümüze gelmiştir, bazı terörist devletlerce gösterilen destek, zamanla terörizm boyutlarının büyümesine ve uluslararası nitelik kazanmasına neden olmuştur.

Halkın iradesi bu iradeye dayalı olarak kurulmuş meşru yönetimleri hedef alarak yıkmayı amaçlayan ve hiçbir sınır tanımadan her türlü insani değerlerden uzak başvurulmuş şiddet olayları şeklinde cereyan eden terörizm illetinin son yıllarda özellikle demokratik hür dünya ülkelerinde yarattığı tahribat her geçen gün artmaktadır. Bu da özgür ve hürriyeti seçmiş toplumları tedirgin etmektedir.

(*) Hakîm, Adalet Bakanlığı Kanunlar Genel Müdürlüğü Daire Başkanı.

Genellikle ideolojik hedefli ufak ve büyük çaptaki terör örgütleri her ülkede mevcut bulunmaktadır. Bu örgütlerin faaliyetleri sonucu kendini gösteren terörizm halen dünyadaki bir çok ülkenin başını yoğun bir biçimde ağrıtmaya devam etmekte, açtığı yaralar gittikçe büyümektedir.

Bu sebeple terörizm, her zaman devlet ve hükümetlerin gündeminde olması gereken, her an acil ve kısa sürede alınması gerekli tedbirleri kapsayan bir konudur. Çünkü terörizm zaman ve sınır tanımadan gelişmesine uygun zeminleri değerlendirerek hareket sahnesine çıkmaktadır. Bu da terörizme ve araçlarının ön planda ve hazır bulundurulmasını zorunlu kılmaktadır.

Bilindiği gibi ülkemiz de coğrafi konumu itibariyle terörizme hedef olan bir ülke durumundadır. Bu sebeple de yıllardan beri mücadelenin içerisindeyiz. Türkiye Cumhuriyeti başından beri dost ve müttefiklerimizin "Terörizm" karşısındaki kesin tavır alması icap ettiğinin inancında olduğunu defalarca tekrarlamış ve çeşitli uluslararası toplantılarda konuyu gündeme getirmeye çalışmıştır.

Terörü, mevcut devlet düzeni içinde sadece belirli bir siyasi organın veya sosyal bir grubun karşılığı olarak görülmemesi gerçeğini ülkemiz, 1980 öncesi yaşadığı dehşet verici olaylar ve edindiği acı tecrübelerle öğrenmiştir.

Ülkeler, yönetimler, demokrasinin kurallarına göre terörü değerlendirmekte, buna karşılık terörizm hiçbir kural tanımaksızın faaliyet göstermektedir. İnsanlık dışı, kural dışı, hukuk dışı eylem ideoloji ile şartlanmıştır. Kanuni ve ideolojik açıdan mahkum edilmesi gereken terörün, ayrıca pratik olarak mahkum edilmesi, barış içinde bir arada kendi anayasal sınırları doğrultusunda yaşayarak Dünya insanların terörün yaratacağı acıyı çekmemeleri için zaruridir.

Bazı Batı ülkeler ve diğer ülkelerde uygulanan "Kamu Düzeninin Sağlanması, Terörist Gruplarla Mücadele, Şiddet Suçlarının Önlenmesi" kanunların görüldüğü gibi Ülkemizde de Anayasa çerçevesinde hukuka ve demokratik hak ve özgürlüklere uygun olarak kanuni düzenlemeye ve uzun vadeli terörist tehdidi-

ne karşı tedbirlere ihtiyaç bulunduğu zarureti ortaya çıkarmıştır.

Bir yandan Anayasanın tanıdığı temel hak ve hürriyetlere saygısı olmayan, şiddeti vasıta edinmiş terörizmle mücadele ederken, diğer taraftan çağdaş demokratik toplum düzenine ulaşmak için şiddeti vasıta kılmayan düşünceleri ifade etme hürriyeti ile şiddeti benimsemeyen düşüncelerin örgütlenebilmesi hürriyetini kısıtlayıcı hükümlerde de iyileştirici düzenlemeler yapmak gerekmektedir.

Bilindiğı gibi yapıldığı zamanın liberal, muhafazakar ideolojinin ürünü olan 1889 tarihli İtalyan **Zanardelli Kanunu**'ndan iktibas olunarak 1.3.1926 tarih ve 765 sayı ile Hukuk hayatımıza intikal ettirilen Türk Ceza Kanununun kabul edilen ilk şeklinde, 141'inci madde, vatana karşı işlenen suçları öğrenipte yetkili mercilere ihbarda bulunmayanları, 142'nci madde ise asker yazma ile Türkiye Cumhuriyetinin tarafsızlığına ihlal fiillerini cezalandırmakta idi.

Türk Ceza Kanununun 141 ve 142'nci maddeleri 11.6.1936 tarihli ve 3038 sayılı Kanunla değiştirilerek 1930 tarihli İtalyan Ceza Kanunundaki düzenleme iktibas olunmuştur. **Rocco Kanunu** olarak da bilinen 1930 tarihli İtalyan Kanunundan alınan 141'inci madde "memleket dahilinde içtimai bir zümrenin diğerleri üzerinde tahakkümünü şiddet kullanmak suretiyle tesis etmeye veya içtimai bir zümreyi şiddet kullanarak ortadan kaldırmaya ve memleket dahilinde teşekkül etmiş iktisadi veya içtimai nizamları şiddet kullanarak devirmeye matuf cemiyetleri tesis etmek, bu cemiyetleri idare etmek veya bu kabil cemiyetlere girmek" fiillerini, 142'nci madde ise bunların propagandasını cezalandıran hükümler haline gelmiştir.

Ancak Türk Ceza Kanununa 141 ve 142'nci maddeler, **Rocco Kanunu** diye bilinen İtalyan Ceza Kanunundan iktibasen girmekle beraber, bilahere yapılan mütaaddit değişikliklerle ve özellikle "**cebir unsuru**" bu maddelerin metinlerinden çıkarılmakla Rocco Kanunuyla hiçbir ilişkisi kalmamış ve suçun orjinalitesi bozulmuş-

tur. İtalya'da Ceza Kanunu 1951 yılında gözden geçirilmiş, bazı hükümleri kaldırılırken Ceza Kanunumuzdaki 141'inci maddenin muadili olan 270 ile 142'inci maddenin muadili olan 272'nci maddelere dokunulmamıştır. İtalya'da bu maddelerin cebir unsurunu ihtiva etmeleri sebebiyle komünist, sosyalist veya kralcı örgütlerin kurulmalarına, bu örgütler şiddeti vasıta kılmadıkları takdirde, ceza hukuku yönünden bir engel bulunmamaktadır. Keza şiddetin vasıta kılınması halinin dışında bu fiillerin propagandası da cezalandırılmamaktadır.

163'üncü maddeye gelince; bu madde Türk Ceza Kanununun ilk kabul edildiği tarihteki şekliyle dini veya dini hissiyatı veya dinen mukaddes tanınan şeyleri alet ederek her ne suret ve sıfatla olursa olsun Devletin emniyetini ihlal edebilecek harekete halkı teşvik veya bu şekilde cemiyet kuranları cezalandırmakta, dini fikirlere ve hislere dayanan siyasi cemiyetlerin kurulmasını yasaklamakta idi. Bu maddenin kaynağı İtalyan Zanardelli Kanunu olmayıp **Hiyaneti Vatanîye Kanunudur**. Madde şimdiki halini 10.6.1949 tarih ve 5435 sayılı Kanunla almış, 22.1.1983 tarih ve 2787 sayılı Kanunla yapılan değişiklikle de cezaları ağırlaştırılmıştır. Maddeye 24.7.1953 tarih ve 6187 sayılı Vicdan ve Toplanma Hürriyetinin Korunması Hakkında Kanunun 1'inci maddesi hükmü, cezası ağırlaştırılarak, dördüncü fıkra olarak alınmış, propagandanın bazı mahallerde veya bazı mensupları arasında yapılması ağırlaştırıcı sebep olarak ihdas edilmiştir.

Görüldüğü üzere, başlangıçta liberal ve hürriyetçi karakteri olan hükümler yapılan değişikliklerle bu niteliğini kaybetmişlerdir. Milli bünyeyi sarsacak yıkıcı cemiyetlerin ve bu cemiyetlerin şiddet kullanmak suretiyle vaki olacak fiili hareketlerinin menedilmesi şüphe yok ki bir zarurettir. Ancak bu yapılırken düşünceyi ifade hürriyeti ile bu düşünce etrafında örgütlenme hürriyetinin de zedelenmemesi gerekir. Nitekim, Ceza Kanununun 141, 142 ve 163'üncü maddeleri, mevcut şekilleriyle, düşünceyi ifade hürriyeti ile düşüncelerin örgütlenebilmesi hürriyetini kısıtlayıcı mahiyet iktisap etmişlerdir. Bu sebeplerle hem Devletin maddi düzenini korumak ve hem de düşünceyi ifade ve örgütlenme hürriyetini sağlamak ve böylece bu iki hukuki menfaati dengeli ve çağdaş demokratik hukuk düzenine uygun hale getirmek için bu maddeleri yürür-

lükten kaldırarak, bunların yerine yeni bir hüküm getirmek zorunluluğu ortaya çıkmıştır.

Bu arada bir yandan çağdaş demokratik hukuk düzenine uygun düzenlemeler yapılırken, diğer yandan toplumsal barışa da katkı sağlamak üzere, çeşitli nedenlerle suç işlemiş kişileri tekrar topluma kazandırmanın ve kendilerine bu hususta bir fırsat tanımının da gerekli olduğu sonucuna varılmıştır. Ancak bunu sağlamak için geçmişte çıkarılan ve cezaları bütün neticeleriyle ortadan kaldıran Af Kanunlarının, suçluluğu önlemek yerine aksine sonuç vererek affi takiben cezaevlerinin kısa bir süre sonra dolmasını ve özellikle affa mazhar olmuş kişilerin bir kısmının tekrar suç işlemelerini önleyemediği göz önünde bulundurularak, cezaların, bütün neticeleriyle affi yerine mahkemelerce kesinleşmiş mahkûmiyetlerin infazının geri bırakılmasına karar verilmesi, bu durumda olanların dâva veya zamanaşımı süresi içinde tekrar suç işlemeleri halinde infazı geri bırakılan cezalarını çekmelerini ve şartla tahliye hükümlerinden yararlanamamaları şeklinde yapılması halinde yukarıda sözü edilen sakıncaların ortadan kalkacağı düşünülmektedir.

Tasarı ile terör tarif edilmekte, terörizmle mücadelede cezalandırma ve yargılama usullerinde yeni hükümler getirilmekte, görevli kuruluş ve personelin güvence altına alınması gibi hususlara yer verilmekte, düşüncüyü ifade ve örgütlenme hürriyetlerini kısıtlayan kanunlar ve hükümler yürürlükten kaldırılarak bunların yerine kaim olmak ve fakat şiddeti vâsıta kılmayan düşüncüyü ifade hürriyeti ile bu düşünceler etrafında örgütlenme hürriyetini koruyan düzenleme yapılmakta, toplumsal barışa da katkı sağlamak üzere çeşitli nedenlerle suç işlemiş kişileri topluma kazandırmak için kesinleşmiş mahkûmiyetlerin infazına bir defaya mahsus olmak üzere mahkemelerce geri bırakılmasına imkan sağlanmaktadır”.

3713 sayılı Terörle Mücadele Kanununun yapısı, düzenleme alanı ve getirdiği kuralların tanımlamasını şu şekilde yapmak mümkündür.

Terörle Mücadele Kanunu, ceza, ceza yargılama ve cezaların yerine getirilmesi hukuku yönünden yeni kurallar getirmekte, yürürlükteki kimi hükümleri kaldırmakta ya da değiştirmektedir.

Beş bölümde düzenlenen Kanunun; Birinci Bölümünde terör, terör örgütü ve terör suçlusunun tanımı yapılmakta, Türk Ceza Kanununun kimi maddelerindeki suçlar, terör suçu olarak belirlenmektedir. Ayrıca, bu bölümde terör suçlularına verilecek cezalar düzenlenmekte ve terörle ilgili eylemlere karşı basına ilişkin yeni suçlar oluşturulmaktadır.

İkinci Bölümde, terör suçları ile ilgili kimi özel yargılama yöntemleri düzenlenmektedir.

Üçüncü Bölümde, Kanun kapsamına giren suçlarda uygulanacak özel ceza infaz kuralları belirtilmektedir.

Dördüncü Bölümde, Kanun kapsamına giren suçları işleyenlerin yakalanmasında yardımcı olacaklara verilecek ödüller terörle mücadelede yer alan kamu görevlilerinin korunması, terör nedeniyle malul olanlarla aylığa hak kazanan dul ve yetimler ile terörden zarar gören diğer kişilere devletçe yapılacak yardım düzenlenmektedir.

Beşinci Bölümde ise, 8.4.1991 gününe kadar işlenen suçlar için geçici hükümler getirilmektedir. Ayrıca, mahkeme kararı ile yönetimleri kayıma verilen konfederasyon ve konfederasyona bağlı işçi sendikalarının taşınır ve taşınmaz malları ile bu mallardan elde edilen gelirler ve tüm nakit mevcutlarının ilgili Kuruma, dernek ve vakıfların taşınır ve taşınmaz mallarının da Hazine'ye devri öngörülmektedir.

II. 3713 SAYILI TERÖRLE MÜCADELE KANUNUNUN İNCELENMESİ

A. TERÖR TANIMI

Kanunun 1 inci maddesi, terör örgütünün tanımını vermektedir. Maddenin birinci fıkrası, bir eylemin terör tanımına girmesini üç temel şarta bağlamaktadır.

1. Bu konuda aranacak ilk şart, eyleme "baskı", "cebir ve şiddet", "korkutma", "yıldıрма", "sindirme" ya da "tehdit" yöntemlerinden biriyle girişilmiş olunmasıdır. Bunlardan "cebir ve şiddet" ve "tehdit" ceza uygulamasının yerleşmiş kavramlarıdır. Ceza Kanununun pek çok maddesinde, suçun ögesi olarak ya da ağırlaştırıcı öge olarak cebir ve şiddet tehdide ya tek ya da üçü bir arada olmak üzere yer verilmektedir. Ne var ki, bu belirtilen kavramlar kanunilik ilkesini zedeleyebilecek nitelikte, anlaşılmaz, ilgili, özgürlükler açısından kötüye kullanılabilir kavramlar değildir. Tümü "cebir, şiddet, tehdit", kavramları ile yakından ilişkili, benzer anlamlara gelen, belli bir şiddeti kavramlarıyla özdeşleşecek ya da eşanlamlı olarak kullanılacak olan bu yeni kavramların gerekliliği tartışılabilir. Ancak kanunilik ilkesine aykırı değildir.

Öğretide "şiddet" kelimesinin, kaynak kanundan kimi yerde "cebir ve şiddet", kimi yerde "şiddet" olarak çevrildiği, kaynak kanunda kullanılan kelimeye "cebir" in daha uygun düşeceği, cebirin "maddi" ya da "manevi" olabileceği, "manevi cebir" in ise "tehdit ten başka bir şey olmayacağı, bu nedenle maddeye ayrıca "tehdit" sözcüğünün kullanılmasının gereksiz olduğu ileri sürülmektedir. Türk Ceza Kanununa göre, tehdit, aynı zamanda başlı başına bir suçtur. 188. maddede "Bir kimse bir şeyi işlemek ve işlenmesine müsaade etmek ya da o şeyi işlemeye mecbur etmek için diğer bir kimseye zor kullanır veya onu tehdit eder" se denilerek şartlı tehdidin, 191. maddede "bir kimse kanunda yazılı hallerin haricinde başkasını ağır ve haksız bir zarara uğratacağını bildirerek tehdit eder" se denilerek basit tehdidin tanımı yapılmaktadır. Diğer suçların ögesi ya da ağırlaştırıcı bir neden olarak cebir, şiddet ve tehdit eylemlerinin mutlaka tehdit suçunu oluşturacak nitelikte olmaları gerekmez. Öte yandan, kimi maddelerde bu kavramların "eşhas aleyhinde şiddet" (TCK md. 193/2), eşya üzerinde kuvvet" (TCK md 308/1), "şahsen veya manen büyük bir tehlikeye düşüreceği beyanı ile tehdit" (TCK md. 495-496) gibi özellikli olması aranmıştır.

İncelenen kuralda yer alan "cebir, şiddet, tehdit" kavramları Türk Ceza Kanununda sıkça karşılaşılan unsurlardır. Buna karşılık, "baskı, korkutma, yıldıрма, sindirme" kavramlarına pek baş-

vurulmamıştır. Türk Ceza Kanununun 498'inci maddesinde korkutmaktan söz edildiği görülmektedir. Ancak, bu madde 496'ncı ve 497'nci maddelerle birlikte düşünülürse, bu kelimenin tehditle eş anlamlı olarak kullanıldığı görülür. Sözlükte yıldırma, "Korkutmak, sindirmek, yılgınlığa uğratmak, yılmasına neden olmak" biçiminde tanımlanmaktadır. Görülüyor ki, kuralda yer alan tüm kavramlar ya eş anlamlı ya da birbirine çok yakın anlamlı kelimelerden oluşmaktadır. Bir eylemin bu kavramlardan hangisinin kapsamına girdiğini saptamaya çoğu kez imkan bulunmayabilir. Sözlükte, "Baskı" sözcüğü, "Hak ve özgürlükleri kısıtlayarak zor altında bulundurma durumu" olarak tanımlanmaktadır.

Birbirine yakın olan bu kavramlardan "cebir ve şiddet" birlikte, diğerleri, "yöntem" olarak nitelendirilmekle, bu kavramlara yeni boyutlar kazandırılmış, "Yöntem" sözcüğünün kullanılması ile bu kavramlara "kitleleri hedef alan", "belli bir yoğunluk", "şiddet ve sistem içinde yapıma" ve "örgütsel bağ" gibi yeni anlamlar verilmiştir. Korkutma, yıldırma, sindirme bir saik olarak değil, etkili bir yöntem olarak anlaşılmalıdır.

2. Bir eylemin "terör" olarak nitelendirilmesinde esas alınacak ikinci şart, eylemin amacıdır. Maddede belirlenen amacı beş başlık altında inceleme olanağı vardır.

a) Anayasa'da belirtilen Cumhuriyetin niteliklerini, siyasi, hukuki, sosyal, laik, ekonomik düzenini değiştirmek :

Cumhuriyetin nitelikleri, esas itibarıyla Anayasa'nın 2'nci maddesinde ve bu maddenin yollama yaptığı Başlangıç Bölümünde gösterilmiştir.

Benzer bir düzenleme, 2845 sayılı Devlet Güvenlik Mahkemelelerinin Kuruluş Kanununun 9'uncu maddesidir. Cumhuriyetin niteliklerini, siyasi, hukuki, sosyal ve laik düzenini değiştirmek amacından söz edilirken, büyük ölçüde Türk Ceza Kanununun 3713 sayılı kanunla yürürlükten kaldırılan 141'inci maddesindeki "iktisadi veya sosyal temel nizamları" ve 163'üncü maddesindeki "Devletin sosyal ve ekonomik veya siyasi veya hukuki temel düzeni" biçimindeki ifadelerden esinlenilmiştir.

b) Devletin ülkesi ve milletiyle bölünmez bütünlüğünü bozmak, Türk devletinin ve Cumhuriyetinin varlığını tehlikeye düşürmek :

Devletin ülkesi ve milletiyle bölünmezliği ilkesi, değişik yönleriyle Anayasanın birçok maddelerinde yer almıştır. (Anayasanın 5, 13, 14, 28, 30, 33, 58, 130, 133, 135, 143. maddeleri). Anayasa, yine bu kavramla ilgili gördüğü 3. maddesinde, "Türk Devleti, ülkesi ve milletiyle bölünmez bir bütündür. Dili Türkçe'dir" hükmünü getirmiştir. Diğer hükümler ise anayasanın 26 ve 42. maddelerdir. Dil ve bütünlük konusundaki kuralların yaptırımı Anayasanın 4 üncü maddesidir.

Gerek Anayasamız ve gerekse diğer yasalar ülke ve millet bütünlüğünü devletin bölünmezliğinin temel öğeleri olarak almışlardır. Eylem, ister ülke bütünlüğüne, ister millet bütünlüğüne yönelik olsun sonuçta devletin bölünmez bütünlüğünün tehlikeye girmesi söz konusudur. Ülke bütünlüğünün hedef alınmasının, millet bütünlüğünün; millet bütünlüğünün hedef alınmasının, ülke bütünlüğünü zedeleyeceği kuşkusuzdur. Anayasa ve yasalar bu değerleri birlikte ve ödünsüz mutlak olarak korunmasını amaçlamıştır. Bu ölçüt ile ilgili olarak "**millet**" ve "**milliyetçilik**" kavramları üzerinde de durmak gerekecektir.

"**Millet**" kavramı, insanlığın gelişme süreci sonucunda vardığı en ilerlemiş birlik tezini oluşturan toplumsal yapıyı anlatır. "**Ulus**" sözcüğü ile de anlatılan bu yapı bir gelişme düzeyini, bilinçli ve kişilikli bireyler olgusunu gösterir. "**Milliyetçilik**" ise, büyük bir toplumsal gerçekle "**Millet düşüncesi**" üzerine kurulu olan en etkin kültür ve politik anlayıştır (1).

Millet tarihsel ve sosyolojik yönden belirli aşamaları geçmiş ve belirli nitelikleri kazanmış bir topluluktur. Millet, vatan üzerinde yaşayan geçmişten geleceğe doğru bir zaman akışı içinde ortak yaşam ve istek amacına dayanan kültür ve ülke birliğine dayanır.

(1) Anayasa Mahkemesinin 16.7.1991, T., E. 1990/1, K. 1991/1 Sayılı Kararı (R.G. : 28.1.1992, S. 21125).

Millet kavramı dar çerçeveli, kavim ve ümmet kavramlarından çok farklıdır. Millet, tarihsel ve sosyal gelişmenin yarattığı birlikte yaşama olgusudur. Irk gibi antropolojik ve filolojik niteliklere dar bir kavram değildir. Millet, ortak bir tarih bilinci yaratmamış. Ümmet ise dinden başka toplumsal bir bağ olmayan ve başka bir öge aranmayan topluluklardır. Etnik ve dinsel esasa dayanan topluluklar "millet" kavramının dayandığı geniş ögelere göre basit, ilkel ve tek-yönlü yapılardır. "Misat-ı Milli" sınırları içinde T.C. nin üzerinde kurulduğu topraklar bin yılı aşan uzun bir tarihsel gelişme sonunda üzerinde yaşayan müşterek geçmişe, tarihe, ahlaka, hukuka ve eşit haklara sahip değişik kökenden gelen insanlarla birlikte bir vatan ve ulus oluşturmuştur. Türkiye'de etnik ayrılığa dayanan çoğunluk ve azınlık düşüncesi ile görüşler geliştirmenin tarihsel ve bilimsel temelleri yoktur. Ülkenin her yeri her yurttaşındır. Türk Devletinin vatandaşları arasında etnik ya da diğer bir nedenle siyasal veya hukuksal bir ayrılık söz konusu değildir. Alınan önlemler toplumun huzur ve refahı. T.C. Devletinin güvenliği ve varlığı ile ilgilidir. Nitekim, Türk Milleti içinde yer alan her kökenden vatandaş hiçbir ayrım gözetilmeksizin istek ve başarılarına göre her görev ve işte çalışmış, Türkiye'nin her yerinde her türlü olanaktan yararlanmıştır. Bu tarihsel oluşum **"Ülke ve Milletin Bölünmez Bütünlüğü"** tüm Anayasa ve yasalarımızda vazgeçilmez ve ödün verilmez temel kural olarak yer almıştır. Tarihin çok uzun bir gelişme süresi içinde gerçekleştiği bu kaynaşma ve bütünleşmeye dayanan Türk Ulusu gereği ve olgusuna karşı, ayrımcılığa bölücülüğe ve sonuçta yok olmaya yol açacak davranışları insan hakları kapsamında görmek olanaksızdır. Anayasamız Türk Devleti'ne vatandaşlık bağı ile bağlı olan herkesi Türk sayan birleştirici ve bütünleştirici bir milliyetçilik anlayışına sahiptir. Devletin ülkesi ve milletiyle bölünmez bütünlüğü, bu çağdaş milliyetçilik anlayışının belirgin niteliklerinden birini oluşturmaktadır (2). Bu anlamda devlet ve ulus yaratmada, Türkiye'nin bazı avantajları vardır. Bu avantajlardan bazıları tarihsel, bazıları da kurtuluş savaşının

(2) Anayasa Mahkemesinin 16.7.1991, T., E. 1990/1, K. 1991/1 Sayılı Kararı (R.G. : 28.1.1992, S. 21125).

özellikleri ile ilgilidir. 1918-1920 dönemindeki Türkiye'nin bir ulusal (orta) sınıf oluşmuş bulunuyordu. Kısmen de homojen bir nüfus yapısına sahipti. Ulusal kurtuluşçular, bağımsızlık savaşı günlerinin **"kimlik bunalımı"**ndan yeni bir iktidar ve kendi otoritelerinin meşrulaşmasını çıkartabildiler. Daha sonra da **"Ulus yaratıcı devrim"**e girişebildiler (3). Ondan beri Türk-Ulus-Devlet deneyi için söylenebilecek şey, kimi istikrarsızlıklara karşı, demokrasinin yasaasıdır (4).

Sonuç olarak yüksek mahkeme bu ölçüte ilişkin olarak şu görüşlere yer vermiştir. "...kimi siyasal dış etkenlerden kaynaklanan, kimi varsayım, yorum ve bahanelere dayanan, insan hakları ve özgürlük savaşlarıyla yoğunlaştıran sakıncalı amaçlara geçerlilik tanınmaz. Devlet. "Tek"dir. Ülke "tumdür" ulus "bir"dir Ulusal birlik, devleti kuran, ulusu oluşturan toplulukların ya da bireylerin etnik kökeni ne olursa olsun, yurttaşlık kurumu içinde, ayırımın birliktelikleriyle gerçekleşir. Ulusal ve tekil devlet etnik ayrılıklarla tartışılmaz. Herkesin, her zaman karşılaşabileceği, hukuk devletinde karşılığı istenebilecek ayrılık şevki, haksızlık ve yanlışlıklar insan hakları alanında sömürü nedeni yapılarak, gerçekler sapıtırılıp çarpıtılarak üstü kapalı biçimde ayrı ulusu yoluyla ayrı devlet amaçlanamaz. Tartışılmaz kavramlar ve değerlere, ödünler verilmesi olanaksız ilke ve niteliklerinin kaynağı T.C.dir. T.C.'nin taraf olduğu yeni bir Avrupa için Paris yasası, ırkçılığı, etnik düşmanlığı ve terörizmi kınamış "Güvenlik" ve "Ek-1" bölümlerinde açık olarak ülke bütünlüğü ve demokratik düzeni yok etmeyi amaçlayan hareketlere girişen kişi, grup ve örgütlere karşı koruma ve kollama sorumluluğu milletlerarası bir çağrı olarak kabul etmiştir (5).

(3) TANÖR, Bülent, Türkiye'nin İnsan Hakları Sorunu, C.II., İstanbul, BDS Yayınları, 1991, s. 106.

(4) TANÖR, a.g.e., s. 106.

(5) Anayasa Mahkemesinin 16.7.1991 T., E. 1990/1, Sayılı Kararı R.G. : 28.1.1992 S. 21125).

Türk Ceza Kanununda bu konuyu yaptırıma bağlayan temel kural 125'inci maddedir. 168'inci madde, 125'inci maddenin öngördüğü suçun işlenmesi amacıyla, silahlı cemiyet ve çete kurulmasına, 171'inci madde ittifak oluşturulmasına ilişkin kuralları koymaktadır. 172'nci madde ise, meydanlarda açıkça halkı bu suçu işlemesi için kışkırtanlar hakkında yaptırım öngörmektedir. Devletin ülkesi ve milletiyle bölünmez bütünlüğüne yönelik örgütlenme ve propaganda eylemlerini ceza yaptırımına bağlayan Türk Ceza Kanununun 141/4 ve 142/3'üncü maddeleri yürürlükten kaldırılmış, bunların yerine 3713 sayılı Kanunun 7'nci ve 8'inci maddeleri getirilmiştir.

Türk Devleti'nin varlığını tehlikeye düşürmek de ayrı bir amaç olarak maddede gösterilmiştir. Bu amaç, Devletin ülkesi ve milletiyle bölünmez bütünlüğü kavramıyla yakından ilişkilidir. Bu bakımdan belirtilenler bu kavram için de geçerlidir.

Devletin yanında ve ondan bağımsız olarak, Cumhuriyetin varlığını tehlikeye düşürmek amacına da yer verilmiştir. Burada "Cumhuriyet" sözcüğünü Devlet biçimi olarak kabul etmek gerekir. Türk Ceza Kanununun 146, 147 ve 149'uncu maddeleriyle yaptırıma bağlanan Anayasa'yı değiştirmeye ya da halkı isyana kışkırtma eylemlerinin bu nitelikte sayılması gerekir.

c) Devlet otoritesini zaafa uğratmak veya yıkmak veya ele geçirmek :

Türk Ceza Kanununun 146, 147 ve 149'uncu maddeleri kapsamına giren eylemlerin aynı zamanda Devlet otoritesine karşı olduğunu söylemek olanağı vardır. Bunların dışında, fesat heyetine amacına ulaşması için silah sağlamak (Türk Ceza Kanunu md. 150), bir askeri birliğin, bir limanın ya da şehrin geçerli bir neden olmadıkça kumandasını almak (Türk Ceza Kanunu md. 152), askeri itaatsizliğe sevk etmek (Türk Ceza Kanunu md. 153), bu amaçlara yayında bulunmak (Türk Ceza Kanunu md. 154), Kanunlara karşı gelmesi için halkı kışkırtmak (Türk Ceza Kanunu md. 155) eylemleri, bu konuda örnek olarak gösterilebilir.

d) Temel hak ve hürriyetleri yok etmek :

Türk Ceza Kanununun İkinci Kitabı'nın ikinci Babı "Hürriyet aleyhinde işlenen cürümler" başlığını taşımakta ve siyasi hürriyet (Türk Ceza Kanunu md. 174), din hürriyeti (Türk Ceza Kanunu md. 175), şahsın hürriyeti (Türk Ceza Kanunu md. 179-192), konut dokunulmazlığı (Türk Ceza Kanunu md. 193-194), sırrın dokunulmazlığı (Türk Ceza Kanunu md. 195-200) ve iş ve çalışma hürriyetine karşı cürümler konusunda kurallar içermektedir.

Maddede temel hak ve özgürlükleri "yok etmek"ten sözedilmektedir. Oysa, Ceza Kanunu "Hürriyet aleyhinde işlenen cürümler" gibi daha kapsamlı bir anlatımı yeğlemiş, konuya ilişkin hiçbir maddesinde "yok etmek" deyimini kullanmamış, özgürlükleri tümüyle yok etmeyen eylemleri de suç saymıştır.

e) Devletin iç ve dış güvenliğini, kamu düzenini ve genel sağlığı bozmak :

Anayasanın 143. maddesinde, Devletin iç ve dış güvenliği kelimeleri DGM'nin kuruluş ve görevlerini simgeleyen bir anlatım içinde görülmektedir. Devlet güvenliği derken, devleti içten ve dıştan sarsan, yıkmaya çalışan eylemler olarak düşünülebilir (6). Yargıtay, yasadışı ideolojiler ve bunlara bağlı birleşmelerle ilgili olması halinde suçların devlet güvenliğini ilgilendirdiği, keza çok sayıda ateşli silah ve merminin yurda kaçak olarak nakledilmesi devlet güvenliğine karşı bir eylem oluşturduğunu kabul etmektedir (7).

Hangi fiil ve eylemlerin bu kavram içinde olabileceğinin, somut olarak yasa koyucu tarafından belirlenmesi suç ve cezada yasallık ilkesi (TCK. m.1) ve hukuk devleti ilkeleri ile bağdaştırılması açısından daha yararlı olacaktır. Burada dikkate alınması gereken ön

(6) DEMİRAL, Nusret, Devlet Güvenliği ve Devlet Güvenlik Mahkemeleri Konulu Konferans, Ankara, 1987, s. 7.

(7) Yargıtay 9. CD, 3.7.1975 T., E. 1975/27, K. 1975/30, yine aynı Dairenin 8.5.1975 T., E. 1975/10; K. 1975/4 Sayılı Karar (Demiral, Konferans, s. 7).

ölçüt, yorumlanacak hükümlerin (suç ve cezaya ilişkin olması nedeniyle), insan hak ve özgürlüklerini kayıtlamaya ilişkin olmasıdır. O halde somut olayların bu kavrama altlanıp altlanamayacağı hususunda dar yorumlanma yapılması gerekir. Temel kural, dar yorumdur. Hak ve özgürlüklerin lehine yorumdur. Burada yorumun asıl nedeni, sözkonusu kavramın mutlak anlam taşıyamamasıdır. Hukuk normlarındaki terimler, ölçütler, olağan (normal, muttat) ve gerçek anlamlarında, genel ve yaygın kabul bulmuş karşılığı bağlamında kavranması gerekir (8).

Devletin iç ve dış güvenliği kavramı Devlet Güvenlik Mahkemelerinin Kuruluş ve Yargılama Usulleri Hakkında (Devlet Güvenlik Mahkemesi) Kanununun 9'uncu maddesinin (e) bendinde de yer almakta ve bu bentte sayılan suçlar 3713 sayılı Kanunun 1 inci maddenin öngördüğü diğer koşullar da mevcutsa, esasen terör amacı ile işlenen suç kavramı kapsamına girmektedir.

Türk Ceza Kanununun İkinci Kitabı'nın 125 ilâ 145'inci maddelerinden oluşan birinci Bab birinci Faslı "Devletin arsiulusal şahsiyetine karşı cürümler" başlığını taşımakta ve devletin birlik ve bütünlüğünün bozulmaya kalkışması, savaş tehlikesi yaratılması, düşmanla işbirliği, casusluk gibi konularda yaptırımlar getirilmektedir.

Tüm bu eylemler, Devletin dış güvenliğini bozmaya yönelik suç niteliğindedir. Devletin iç güvenliğini bozmaya yönelik suçlar arasında "Devlet kuvvetleri aleyhinde cürümler" (Türk Ceza Kanunu md. 369-383), "Nakliye ve muhabere vasıtaları aleyhinde cürümler" (Türk Ceza Kanununun 384-393) sayılabilir.

Kamu düzeninin ve genel sağlığın bozulmasının amaçlanması da eylemin terör sayılmasında gözetilecek şartlar arasında yer verilmiştir. Kamu düzenine karşı işlenen suçlar ikinci Kitabın beşinci Bab'ında özel olarak gösterilmiştir. (Türk Ceza Kanunu md. 311-

(8) GEMALMAZ, Mehmet Semih, Olağanüstü Rejim Standartları (Ulusalüstü İnsan Hakları Hukukunda), İstanbul, BDS Yayınları, 1991, s. 185.

314). Bunun yanında, "Devlet şahsiyetine karşı cürümler" aynı zamanda, büyük bölümüyle, kamu düzenini bozucu niteliktedir. Türk Ceza Kanununun 516 ve 517'nci maddeleriyle "Ammenin nizamına müteallik kabahatler" başlıklı babta yer alan 536 ve 537'nci maddelerine aykırı davranışların da bu nitelikte oldukları söylenebilir. Bu tür suçlar yalnızca Türk Ceza Kanununda sayılanlarla sınırlı değildir. Toplantı ve Gösteri Yürüyüşleri, Toplu İş Sözleşmesi, Grev ve Lokavt ve Dernekler Kanunu ile düzenlenen alanlar, çoğu kez kamu düzenini ilgilendirirler.

Halkın yiyeceği ve içeceği zehir katarak ya da "sair suretle bozarak genel sağlığı tehlikeye düşürenler için yaptırım öngören Türk Ceza Kanununun 394'üncü maddesi, genel sağlığı bozucu eylemlerin tipik örneğini oluşturur. Maddede "sair suret" denildiğine göre, yiyecek ve içecek yoluyla bulaşıcı hastalıkların yayılması da madde kapsamına girer.

Kuşkusuz sayılan suçların Terörle Mücadele Kanunu kapsamına girebilmesi için maddede öngörülen öbür şartların da gerçekleşmesi gerekir.

Öte yandan, izlenen amaçla eylem arasında kimi durumlarda uyum bulunmayabilir. Ceza Kanunda yer alan yukarıda sayılan suçlar, nitelikleri bakımından bu amaçların içindedirler. Ancak, çoğu kez güdülen amaçla işlenen suç arasında görünür bir ilişki bulunmaz. Örneğin Cumhuriyetin niteliklerini değiştirmeyi amaçlayan bir örgütün mensubu, gasp ya da adam öldürme suçu, devletin bütünlüğünü bozmak isteyen başka bir örgüt mensubu da genel sağlığa karşı bir suç işleyebilir. Tüm bu durumlarda, ilgilinin mensup olduğu örgütün ve suçu işleyen kimsenin amacının araştırılması belirleyici olacaktır.

Bir eylemin terör olarak nitelendirilebilmesi için, eylemin bir örgüte mensup kişi ya da kişilerce işlenmiş olması gerekir. Ancak 2'nci maddenin son fıkrasına göre, "Terör örgütüne mensup olmasa dahi örgüt adına suç işleyenler de terör suçlusu sayılır." Yukarıda sözü edilen eylemlerin bir terör örgütüne bağlı olmaksızın işlenmesi durumunda eylem terör tanımı dışında kalacaktır. 1'inci

maddenin ikinci fıkrasında, iki ya da daha fazla kimsenin aynı amaç etrafında birleşmesiyle örgütün meydana gelmiş sayılacağı kurala bağlanmaktadır. Bu kural Türk Ceza Kanununun yürürlükten kaldırılan 141'inci maddesinin son fıkrasında yer almaktaydı.

Adı geçen kuralın son fıkrası, "Örgüt terimi, Türk Ceza Kanunu ile ceza hükümlerini içeren özel kanunlarda geçen teşekkül, cemiyet, silahlı cemiyet, çete veya silahlı çeteyi de kapsar." biçimindedir.

Bir eylemin terör sayılması için yalnız, "Korkutma, yıldırma" gibi yöntemlerin kullanılması, yeterli değildir. Bunun yanında eylemin 1'inci maddede gösterilen amaçlara yönelik olması gerekir. Oysa, bu amaçları oluşturan hukuksal nitelikler belirlenmiştir. Nitekim, amaçların incelenmesinde Ceza Kanunuyla bağlantıya öncelik verilmiştir. Bu kavramların bir bölümü ise, Anayasa hukuku kavramlarıdır. Özellikle belirsizliği ileri sürülen "ekonomik düzen" kavramı Türk Ceza Kanununun yürürlükten kaldırılan 141'inci ve 142'inci maddelerinde de yer almıştır. Kamu düzeni kavramı ise, "hukuk ve Anayasa diline" girdiği ve "artırımının yoruma muhtaç olduğundan" söz edilmeyeceği Anayasa Mahkemesinin 7.6.1973 gün ve Esas 1973-12-24 sayılı kararında da belirtilmiştir (9).

B. TERÖR SUÇLUSU

Terör suçlusu tanımı yapılan bu maddede iki ayrı durum düzenlenmektedir.

1'inci maddede belirlenen, amaçlara ulaşmak için meydana getirilmiş örgüt mensubu olup da bu amaçlar doğrultusunda diğerleriyle ya da tek başına suç işleyenler terör suçlusudur. Burada örgütün bir özelliği ortaya çıkmaktadır. İki ya da daha fazla kimsenin birinci maddede belirtilen amaçlar etrafında birleşmeleri koşuluyla bir örgütün varlığından söz edilebilecektir. Örgüt mensubu kişi, bu amaçlar doğrultusunda, diğerleriyle ya da örgüt üyesi olmayan kişilerle birlikte işlenmesi durumunda da maddenin uygulanması söz konusudur.

(9) AMKD, Sayı : 11, s. 256-288.

Birinci fıkrada bu amaçlar doğrultusunda suç işleyenlerden söz edilmektedir. Birinci maddede sayılanlardan genel sağlığı bozmak ya da kamu düzenini bozmak kavramları, bir amaç olmaktan çok, başka bir amacı gerçekleştirmek için başvurulmuş bir araç olarak düşünülmelidir.

Maddenin ikinci fıkrasına göre, terör örgütüne mensup olmasa da örgüt adına suç işleyenler de terör suçlusu sayılır ve örgüt mensupları gibi cezalandırılır. Örgüt adına suç işlemekten söz edildiğine göre suçun, örgütün bilgisi ve istemi içinde işlenmesi gerekir.

Suç işlemese de örgüt mensubu olmayı suç olarak nitelendiren kural 7'nci maddedir. Bir örgüte girmenin suç sayılması, ceza hukukunda yeni değildir. Örneğin aynı kural kaldırılan 141'inci maddenin beşinci fıkrasında yer almakta ve Türk Ceza Kanununun 168'inci maddesinin ikinci ve 313'üncü maddesinin birinci fıkralarında da benzer kurallara rastlanmaktadır. Bu düzenlemeler, terör amaçlı örgütleri kurmanın ve bunlara katılmanın yaptırımsız kalmasını önlemektedir.

Adı geçen norm gereğince bir kimsenin terör suçlusu sayılması, elbette terör örgütü mensubu olarak örgütün amacı doğrultusunda bir suç işlediğinin ya da böyle bir örgüte mensup olduğunun, bağımsız mahkemelerce yapılan yargılama sonucu saptanmasına bağlıdır.

Böyle bir nitelendirme temelde, yargı organının mahkumiyet kararına dayanır. Kişi bu alandaki suçluluğu belirlendikten sonra terör suçlusu sayılacaktır. Bu bakımdan kanunda "suçsuzluk karinesi"ne aykırı bir düzenleme yoktur. Örgüt mensupları, başkalarının eylemi nedeniyle değil, kendi isteğiyle böyle bir örgüte girdikleri için 7'nci madde gereğince cezalandırılmakta ve bunun sonucu 2'nci madde uyarınca terör suçlusu sayılmaktadırlar. Bu durumda ceza sorumluluğunun kişisel olduğu ilkesi çiğnenmemektedir.

C. TERÖR SUÇLARI ve TERÖR AMACI İLE İŞLENEN SUÇLAR

3713 Sayılı Kanunun "Terör suçları" başlıklı 3'üncü ve "Terör amacı ile işlenen suçlar" başlıklı 4'üncü maddeleri hangi suçların

bu nitelikte sayılacaklarını tek tek göstermiştir. 3'üncü madde, "Türk Ceza Kanununun 125, 131, 146, 147, 148, 149, 156, 171 ve 172'nci maddelerinde yazılı suçlar terör suçlarıdır." biçimindedir.

4'üncü maddede ise, "Bu Kanunun Uygulanmasında;

a) Türk Ceza Kanununun 145, 150, 151, 152, 153, 154, 155, 157 ve 169'uncu maddeleri ile 499'uncu maddesinin ikinci fıkrasında yazılı suçlar,

b) 2845 sayılı Devlet Güvenlik Mahkemelerinin Kuruluş ve Yargılama Usulleri Hakkında Kanununun 9'uncu maddesinin (b), (c), (e) bentlerinde yazılı suçlar.

1'inci maddede belirtilen "terör amacı ile işlendiği takdirde terör suçu sayılır" denilmektedir.

D. CEZALARIN ARTTIRILMASI

3713 Sayılı Kanunun 5'inci maddesinde 3'üncü ve 4'üncü maddelerde yazılı suçları işleyenler hakkında ilgili Kanunlara göre belirlenecek şahsi özgürlüğü bağlayıcı cezalar veya para cezalarının yarı oranında arttırılacağı öngörülmektedir. 3'üncü maddede yazılı suçlar, mutlak olarak terör suçu sayıldığından, bunlar yönünden bir sorun yoktur. Buna karşılık 4'üncü maddede yazılı suçlar bakımından ceza arttırımı yoluna ancak 1'inci maddedeki koşullar gerçekleşmişse gidilebilir.

Maddenin ikinci cümlesine göre, "Bu suretle tayin olunacak cezalarda gerek o fiil için, gerekse her nev'i ceza için muayyen olan cezanın yukarı sınırı aşılabılır. Ancak şahsi hürriyeti bağlayıcı cezalarda bu sınır ağır hapiste 36, hapiste 25, hafif hapiste 10 yılı geçemez"

Bu kural, hangi durumlarda cezanın artırılacağı ve bunun sınırlarını açık bir biçimde ortaya koymaktadır. Bu bakımdan, suçun kanuniliği ilkesini düzenleyen Anayasanın 38'inci maddesiyle çeliştiği söylenemez. Öte yandan 1'inci ve 2'nci maddeleri de bu ilkeye aykırı değildir. Esasen, her maddenin öncelikle kendi içinde anayasa'ya uygun olup olmadığının değerlendirilmesi gerekir. Ce-

zaların ağırlaştırılması, gerektiğinde, üst sınırın geçilmesi, hukukumuzda uygulanagelmıştır. Bunun eşitlik ve hukuk devleti ilkelerine aykırı bir yönü bulunmamaktadır.

Anayasa Mahkemesinin yerleşmiş kararlarına göre, ceza belirleme yetkisi anayasal sınırlar içerisinde kanun koyucunun takdirindedir. Terör suçlarına ağır cezalar verilmesinin bu suçların işlenmesini önlemede etkili olup olmayacağı tartışmasının anayasal denetimle doğrudan bir ilişkisi bulunmamaktadır.

Kanunla unsurları önceden belirlenen şartlarda cezaların artırılması tüm demokratik toplumların hukuk sistemlerinin tanıdığı ve demokratik toplum düzeni gereklerine uygun bir usuldür.

E. KİMLİKLERİN AÇIKLANMASI VE YAYINLAMA

3713 Sayılı Kanunun 6 ncı maddesinin ilk üç fıkrasında, kişilere karşı terör örgütleri tarafından suç işleneceğini ileri süren, veya terörle mücadelede görev almış kamu personelinin hüviyetini açıklayan veya yayınlayanlar veya bu yolla kişileri hedef gösterenler ile terör örgütlerinin bildirilerini veya açıklamalarını basanlara veya yayınlayanlar ve muhbirlerinin hüviyetlerini açıklayanlar veya yayınlayanlara verilecek cezalar düzenlenmektedir. Son fıkrada, ilk üç fıkra sayılan eylemlerin, süreli yayınlar ve bu nitelikte olmayan diğer basılı eserlerle işlenmesi durumunda uygulanacak cezai yaptırımlar düzenlenmektedir.

5680 sayılı Basın Kanununun 3'üncü maddesine göre; gazetele-re, haber ajansları neşriyatına ve belli aralıklarla yayınlanan diğer bütün basılmış eserlere "mevkute" denilmektedir. Süreli yayın çıkarılması izne bağlı değildir. Ancak, Basın kanununun 8'inci ve 9'uncu maddelerine göre süreli yayının çıkarılacağı yerin en büyük mülki amirliğine, süreli yayının sahibinin ve sorumlu müdürün kimliklerini de içeren bir bildirimin verilmesi gereklidir.

6'ncı maddenin ilk üç fıkrasında yazılı eylemlerin süreli yayın yoluyla işlenmesi durumunda sahibine de para cezası öngörülmüştür.

6'ncı madde, süreli yayımlarla işlenen suçlardan dolayı ceza sorumluluğu konusunda, genel kural öngören 5680 sayılı Basın Kanununun 16'ncı maddesinde belirlenen sistemden uzaklaşmıştır. 16'ncı maddeye göre, süreli yayın sahibi, ancak sorumlu müdürün rızasına aykırı olarak yayınlattığı yazı, haber, resim ve karikatür için sorumludur. Oysa bu kural, böyle bir şart aramaksızın bu tür yazı ve haber için sorumlu müdürü ve süreli yayının sahibini birlikte sorumlu tutmaktadır.

Burada subjektif sorumluluk yerine "objektif sorumluluk" ilkesi kabul edilmiştir. Nitekim, Anayasa Mahkemesi'nin 21.9.1966/36 sayılı kararında da belirtildiği gibi, "mevkute ve eser sahibinin sorumluluğu konusunda bir kimsenin eyleminden dolayı diğer bir kimseye ceza sorumluluğu yükleniliyor gibi görünmekte ise de, gerçekte, sorumluluğun hukuksal nedeni sorumlu tutulanların kendi kusuruna, dayanmaktadır. Bu kusur, yükümlü olduğu özeni göstererek yasak eylemin işlenmesine engel olmamaktan doğmakta ve böylece sorumlu tutulan kimsenin davranışı ile meydana gelen sonuç arasında nedensellik (illiyet) bağı kurulmaktadır.

Günümüzde basın, temsil ettiği teknolojik düzey ve sermaye gücüyle endüstriyel ve ticari bir sektördür. Başta yazı işleri müdürü olmak üzere gazetede çalışan basın mensuplarının özenle seçilmelerini sağlamak gazete sahibinin görevidir. Terörü önleme konusunda getirilen kuralların eksiksiz uygulanması gereği ve bir bütünlük taşıması toplum yararına kamu düzeni için genel kurallara aykırılık oluşturan hükümler konulması zorunluluğu getirmektedir"

Anayasada, basının uyacağı yasal kuralların düzenlenmesinde temelde engelleyici ve kısıtlayıcı olunamayacağı benimsenmiştir. Bu kurallar basın mesleğini düzenleyen ve basının ticari, ekonomik ve teknik yönlerini ilgilendiren, Anayasa emirleridir. Söz konusu fıkra demokrasiyi ve tüm demokratik kurumları tehdit eden teröre karşı terörle mücadelede görev alan kamu görevlilerini korumaya yönelik bir müeyyidedir. Bu nedenle fıkranın basın özgürlüğünü engelleyici bir yönü bulunmamaktadır.

F. TERÖR ÖRGÜTÜ KURMAK

Terör örgütü, Kanunun 1'inci maddesinde belirtilen amaçlara yönelik olarak iki veya daha fazla kişinin birleşmesiyle gerçekleşmekte ve böyle bir örgütü kurmak, yönetmek, üye olmak, örgüt üyelerine yardım etmek ve örgütle ilgili propagaganda eylemleri yapmak 7'nci maddeye göre cezalandırılmakta ve ayrıca maddede bu konuda basına uygulanacak müeyyideler düzenlenmektedir.

Maddenin ilk iki fıkrasının gerekçesinde, "...baskı, cebir ve şiddet, korkutma, yıldırma, sindirme veya tehdit yöntemlerini ve devletin siyasi, hukuki, sosyal, laik ve ekonomik düzenini değiştirmek, devletin ülkesi ve milleti ile bölünmez bütünlüğünü bozmak, Türk Devletinin ve Cumhuriyetinin varlığını tehlikeye düşürmek, temel hak ve hürriyetleri yok etmek, devletin iç ve dış güvenliğini, kamu düzenini veya genel sağlığı bozmak amacıyla örgüt kurma, bu şekilde kurulmuş örgütlerin faaliyetlerini düzenleme veya bu örgütleri yönetme ve bu örgütlerin propagandalarının yapılması ve her ne suretle olursa olsun yardım edilmesi fiilleri cezalandırılmaktadır." Denilmektedir.

1'inci maddenin ikinci fıkrası ile son fıkralarına göre, iki ya da daha fazla kimsenin aynı amaç çerçevesinde birleşmesiyle örgüt oluşmuş sayılır. "Örgüt" terimi, ceza kanunları ile ceza hükümlerini içeren özel kanunlarda geçen "teşekkül, cemiyet, silahlı cemiyet, çete veya silahlı çeteyi"de kapsar.

Maddenin ilk fıkrasında, bu tür örgütleri hangi ad altında olursa olsun kuranlar, bunların faaliyetlerini düzenleyenler ve yönetenler için cezalar öngörülmektedir. Aynı fıkra, bu örgütlere girmeyi de ceza yaptırımına bağlamaktadır. Benzer kurallar, daha kapsamlı biçimde Türk Ceza Kanununun yürürlükten kaldırılan 141'inci maddesinin birinci ve beşinci, 163'üncü maddesinin birinci ve ikinci fıkralarında yer almaktaydı. 313'üncü maddede de aynı doğrultuda hükümler yer almaktadır.

7'inci maddenin ikinci fıkrasına göre; bu tür örgüt mensuplarına yardım edenlere ve örgütle ilgili propaganda yapanlara eylemleri başka bir suç oluştursa bile ayrıca ceza verilecektir.

Kanun Tasarısında "her ne şekilde ve suretle olursa olsun yardım edenlere" denilmekteyken bu mutlak ifade Adalet Komisyonunca yumuşatılmıştır. Örgüt mensuplarına yardım konusu Türk Ceza Kanununun 169 ve 314'üncü maddelerinde de kurala bağlanmıştır. 169'uncu maddede bir kimse "...böyle bir cemiyete ve çeteye hal ve sıfatlarını bilerek barınacak yer gösterir veya yardım eder yahut erzak veya silah ve cephane tedarik eder veya her ne suretle olursa olsun hareketlerini teshil ederse..." cezalandırılacağı öngörülmektedir. Türk Ceza Kanununun 314'üncü maddesinde de ayrıntılara inen benzer bir hüküm konulmuştur. İkinci fıkrada örgüt ile ilgili propaganda yapılması da yasaklanmaktadır. **Propaganda**, genellikle benimsenen bir tanıma göre belli bir amacı gerçekleştirmek ve yandaş kazanmak için düşüncelerin birden çok kişilerin bilgilerine ulaştırılmasını öngören bir etkilme eylemi ve yöntemidir. Bir görüşü yayma, tanıtma, benimsetme, amacına yönelik eylemler olarak tanımlanabilecek propaganda kavramı özellikle Türk Ceza Kanununun 142 ve 163'üncü maddeleri nedeniyle öğreti ve uygulamada işlenmiş bir kavramdır.

Maddenin üçüncü fıkrası, ikinci fıkrayla bağlantılı olup yardımın dernek, vakıf, siyasi parti, işçi ve meslek kuruluşlarına ya da bunların yan kuruluşlarına ait yerlerde ve öğretim kurumları ve eklentilerinde yapılması durumunda cezanın iki katına hükmolunacağına ilişkindir.

Maddenin dördüncü fıkrasına göre, dernek, vakıf, sendika ve benzeri kurumların teröre destek oldukları saptandığında faaliyetleri durdurulur ve mahkemece kapatılır. Kapatılan kurumların malvarlıklarının müsaderesine karar verilir.

Maddenin son fıkrası, ikinci fıkrada öngörülen örgüt ile ilgili propaganda suçlarının süreli yayınlarla işlenmesi durumunda, yayın sahibine ve sorumlu müdürüne uygulanacak ceza ile suçun süreli yayın niteliğinde olmayan basılı eserlerle işlenmesi durumunda uygulanacak müeyyidelerle ilişkin kuralları içermektedir.

Anayasa Mahkemesinin 31.3.1992 tarih ve E. 1991/18, K. 1992/20 sayılı Kararı ile 7'nci maddenin Anayasaya aykırı olmadığını şu gerekçelerle kabul etmiştir :

"7'nci madde, 1'inci maddeyle birlikte yeni bir suç oluşturmaktadır. Bu düzenlemeyle, Türk Ceza Kanununun 141 ve 163'üncü maddelerinin yürürlükten kaldırılmasından sonra teröre yönelik örgütlenmeler önlenmek istenmiştir. Türk Ceza Kanununun 141/8. maddesinde sözü edilen "Cemiyet" oluşması için maddenin öngördüğü öğelerin varlığı aranmakta idi. Kanunun 7'nci maddesinde "bu kanunun 1'inci maddesinde de kapsamına giren örgütleri" kuranlar denilerek 1'inci maddedeki şartların gerçekleşmesi durumunda suçun oluşabileceği kabul edilmiştir.

Devlet, hangi amaca yönelik olursa olsun, her türlü suç örgütüyle mücadele etmek ve bunun için gerekli önlemleri almak zorundadır. Nitekim, bu tür örgütlenmeleri ağır cezai yaptırımlarına bağlayan kurallar ceza kanununda esasen mevcuttur. 168, 169, 171, 313 ve 314'üncü maddeler buna örnek gösterilebilir. 3713 sayılı Terörle Mücadele Kanununda bu hükümlerden ayrı olarak, örgüt kurmayı cezalandırmak için mer'i 7'inci maddedeki bu hükümler saklı tutulmuştur.

Terör örgütleri değişik görünüm ve yöntemlerle faaliyette bulunmaktadırlar. Terör suçları hangi amaçla işlenirse işlensin insanlığa karşı işlenmiş suçtur. Kişilerin mal ve can güvenliğini sağlamak ve korumak Devletin en önde gelen görevidir. Yürürlükteki ceza kurallarının amacı gerçekleştirmeye yetmeyeceği anlaşılırsa kanun koyucu yeni kurallar koyabilir. Teröre ilişkin yeni bir suç türü oluşturmak ve yaptırımlar getirmek Anayasaya uygun olmak şartıyla kanun koyucunun takdir hakkının kapsamı içindedir. Ancak, yasal düzenlemenin demokratik düzen içinde ve hukuk devleti ilkeleri doğrultusunda yapılması zorunludur.

Maddede yapılan düzenleme açıktır. Madde, Kanunun 1'inci maddesinde yapılan tanıma bağlı olarak terör örgütlerini kuranları, eylemlerini düzenleyenleri, yönetenleri ve örgüte yardım edenleri cezalandırmaktadır.

Bu nedenlerle 7'nci maddenin ceza yaptırımlarını öngören ilk üç fıkrası Anayasaya aykırı değildir."

G. DEVLETİN BÖLÜNMEZLİĞİ ALEYHİNE PROPAGANDA

3713 Sayılı Kanunun 8 inci maddesi, 27.10.1995 gün ve 4126 sayılı Kanunla değiştirilerek bugünkü halini almıştır. Eski 8'inci maddenin düşünceyi açıklama ve yayma hürriyetine getirdiği aşırı sınırlamayı ortadan kaldırmak amacıyla madde yeniden tanzim edilmiştir.

1982 Anayasasının temel hak ve özgürlüklerin sınırlandırılmasına ilişkin rejimi, İnsan Hakları Avrupa Sözleşmesi esas alınarak düzenlenmiştir. Yapılan bu düzenleme ile, maddenin birinci fıkrasında yer alan ve belirsizlikler yaratan "Hangi yöntem, maksat ve düşünceyle olursa olsun..." ibaresi metinden çıkarılarak yalnızca Devletin ülkesi ve milletiyle bölünmez bütünlüğünü hedef alan yazılı ve sözlü propaganda ile toplantı, gösteri ve yürüyüş suç sayılmıştır.

Hür demokratik rejimde, devletin ülkesi ve milletiyle bölünmez bütünlüğünün korunması amacına yönelik olarak düşünceyi açıklama ve yaymaya sınırlama getiren düzenlemeler ceza hukuku sistemimiz içinde yer almaktadır.

Hukuk sistemimizde yasaklanan düşünce açıklama şekli "Suça tahrik" olarak isimlendirilmektedir. Gerçekten, kanunlarda suç olarak belirlenmiş ve toplum düzenini çeşitli yönlerden ağır şekilde ihlal edebilecek fiillerin işlenmesinin düşünce olarak açıklanması da yasaklanmıştır.

Bu konudaki temel hüküm, Türk Ceza Kanununun 311'inci maddesinde yer almakta ve "bir suçun işlenmesini aleni olarak tahrik eden kimse... cezalandırılır" denilmektedir. 312'nci maddede ise, "Kanunun cürüm saydığı bir fiili açıkça öven veya iyi gördüğünü söyleyen veya halkı kanuna itaatsizliğe tahrik eden kimse..." cezalandırılacağı açıklanmaktadır. 312'nci maddenin ikinci fıkrası, toplumda kin ve düşmanlık oluşturacak şekilde halkı "...sınıf, ırk, din, mezhep veya bölge farklılığı gözeterek..." açıkça tahrik eden kimse...'nin cezalandırılacağı belirtilmektedir.

Bu hükümlerde ifade edilen “tahrik” başkalarını harekete geçirebilme imkânını ifade etmektedir. Şayet, açıklanan düşüncede, söylenen sözlerde tahrik edici, harekete geçirici, suç işlemeye yöneltici bir özellik bulunuyorsa bu tahrik teşkil eder ve düşünce açıklama özgürlüğünün sınırları dışında kalır.

Bir fikrin açıklanması kuşkusuz suç olmaz. Tek başına bir fikir, düşünce veya kanaatin açıklanmasının veya propagandasının suç sayılması, düşünce özgürlüğüne ve dolayısıyla özgürlükçü demokratik anlayışa aykırıdır. Ancak, bir düşünce, ifade edilmiş biçimi itibariyle kişileri, Devletin varlığı, sosyal düzeni tehlikeye yönlerecek eylemlere teşvik edici nitelik taşıyorsa bu takdirde o düşüncenin, açıklanış biçimi yönünden suç haline gelebileceği kabul edilmektedir. Gerçekten, bu sonuca ulaşırken, her rejim gibi demokratik rejimin de, varlığına yönelecek tehlikeler karşısında kendini koruma hakkına sahip olduğu, bunun adeta bir meşru savunma oluşturduğu kabul edilmektedir. Bu nedenle maddede geçen propagandanın bu çerçeve içinde değerlendirilmesi gerekir.

Gerçekten propaganda özgürlüğü, bu özgürlüğü kullananın amacı suç işlemeyi azmettirme, teşvik ve tahrik etmek, özgürlükçü demokratik düzeni veya başkalarının hak ve özgürlüklerini ortadan kaldırma, Devletin topraklarından bir bölümünü yabancı devlet egemenliğine verme, milleti bölme olmadığı sürece demokratik devlet tarafından meşru sayılır.

Propagandanın suç olarak değerlendirilmesinde önemli olan, düşüncenin veya fikrin, açıklanış biçimi itibariyle toplum, devlet, rejim ve sosyal düzene yönelik olarak açık ve yakın bir tehlikeyi ortaya çıkarıp çıkarmadığının ve buna bağlı olarak kişileri kanunlara aykırı eylemlere yöneltici nitelik taşıyıp taşımadığının saptanmasıdır.

Bu nedenlerle 8'inci maddeyle Devletin ülkesi ve milletiyle bölünmez bütünlüğünü bozmak amacıyla propaganda yapılmasının yasaklanması, Devletimizin demokratik olma özelliğini ortadan kaldırmaz.

Maddenin ikinci fıkrasında, birinci fıkrada yasaklanan propaganda eylemlerinin basın yoluyla işlenmesi durumunda basılı

eserlerin sahip ve sorumlu müdürlerine verilecek cezalar öngörülmektedir.

Maddenin üçüncü fıkrasında birinci fıkrada yasaklanan propaganda eyleminin Basın kanununun 3'üncü maddesinde belirtilen mevkuteler dışında diğer kitle iletişim araçları ile işlenmesi halinde bunların sorumluları ve sahipleri hakkında verilecek cezalar yer almıştır. Fıkranın sonunda, yasaklanan progaganda fiilinin radyo ve televizyonlar vasıtasıyla işlenmesi halinde yasak propagandayı yayınlayan radyo ve televizyonun hakim kararı ile bir günden onbeş güne kadar yayından men edilebilmeleri ayrıca hükme bağlanmıştır.

Maddenin son fıkrasında ise, birinci fıkrada yasaklanan eylemlerin süreli yayınlarla kitle iletişim araçları ile işlenmesi halinde cezanın artırılarak uygulanması hükmü getirilmiştir.

Nitekim mezkûr bu maddenin değiştirilmesine ilişkin 23.10.1995 tarih ve 388 sıra sayısında yer alan **Adalet Komisyonu Raporunda** şu hususlara yer verilmiştir :

“Her rejim gibi demokratik rejim de varlığına yöneltilecek tehlikeler karşısında kendini koruma hakkına sahiptir.

Bir devletin; ülkesinin parçalanmasını, bazı parçalarının başka devletlere verilmesini savunan ve bu hedefi gerçekleştirmek için övücü düşünce açıklamaları yapan kişilerin bu davranışlarına seyirci kalınması beklenemez. Düşünce özgürlüğünün, bir devletin ülke bütünlüğünü ortadan kaldıracı bir nitelik kazandığını savunmak ve özgürlük adına toplumun bu tehlikelerle karşı karşıya gelmesine razı olmak pek mübalağalı bir özgürlük anlayışı teşkil eder.

Bugün hiçbir toplumda sınırsız özgürlük anlayışına yer verilmeyeceği, bunun anarşiye ve sonuçta özgürlüklerin yok edilmesine yol açacağı bilinen bir gerçektir. Bu nedenle özgürlüklerin var olabilmeleri, kişi yönünden pratik bir değer ifade edebilmeleri için onların sınırlarının belirlenmesi, kullanılma yollarının gösterilmesi gerekmektedir.

Uygulamada demokratik özgürlükçü düzenin aşırı ve yıkıcı faaliyetlere karşı kendini savunma hakkı ilke bazında ele alınmak-

tadır. Bu ilke 1948 İnsan Hakları Evrensel Beyannamesi'nin 307'inci maddesinde açıkça ifade edilmiştir. "İş bu Beyannamenin hiçbir hükmü, içinde ilan olunan hak ve hürriyetlerin bir devlet, zümre veya fert tarafından yok edilmesini güden bir faaliyete girişmeye veya eylemsel olarak bunu işlemeye herhangi bir hak gerektirir nitelikte yorumlanamaz." Burada geçen "özgürlüklerin yok edilmesini güden faaliyet" kapsamına, özgürlüklere yer vermeyen antidemokratik sistemlerin propagandasını yapmak veya kitleleri şiddet eylemlerine yönletecek, toplumda kin ve nefret yaratacak görüşlerin savunuculuğunu yapmak da girmektedir.

Özgürlüklerin, özgürlüğü yok etme amacıyla kullanılmasını yasaklayan diğer bir uluslararası belge de "İnsan Hakları Avrupa Sözleşmesi"dir.

Bu sözleşmenin 17'nci maddesi, "Bu sözleşme hükümlerinden hiç biri, bir devlete, bir topluluğa veya kişiye sözleşme ile tanınan hak ve özgürlüklerin yok edilmesine veya burada öngörüldüğünden daha geniş ölçüde sınırlandırılmasına yönelik bir faaliyete girişme ya da eylemde bulunma hakkını sağladığı biçimde yorumlanamaz" hükmü ile hiçbir gruba özgürlüğü yok etme özgürlüğü tanımamaktadır.

Sınırları belirlenmemiş ve korunmaları için önlem alınmamış özgürlüklerin diğer bütün özgürlükler gibi sınırlarının belirlenmesi gerekmektedir.

Düşünceyi açıklama ve yayma özgürlüğünün hangi ölçüler kullanılarak sınırlandırılacağı konusu bir çok uluslararası belgede yer almıştır.

Bunlardan biri "İnsan Hakları Evrensel Beyannamesi"dir. Bu beyannamenin 29'uncu maddesinin ikinci fıkrasına göre; bildiride yer alan hak ve özgürlükler başkalarının hak ve özgürlüklerini korumak, genel ahlakın, kamu düzeninin ve genel refahın gereklerini yerine getirmek amacıyla sınırlandırılabilir.

İnsan Hakları Avrupa Sözleşmesi, özgürlüklerin sınırlaması ile ilgili olarak, olağan dönemlerde kullanılabilecek ölçütler öngör-

düğü gibi, 15'inci maddede "savaş veya ulusun varlığını tehdit eden başka bir genel tehlike halinde" yapılacak sınırlamalarla ilgili ölçütler de öngörmektedir.

Olağan dönemlerde düşünceyi açıklama ve yayma, din ve vicdan özgürlükleriyle ilgili sınırlama yapılırken kullanılacak ölçütler Sözleşmenin 9 ve 10'uncu maddelerinde yer almıştır.

9'uncu maddeye göre, din ve vicdan özgürlüğü kamu düzenini sağlamak, başkalarının hak ve özgürlüklerini korumak veya genel ahlak ve sağlığın gereklerini yerine getirmek amacıyla sınırlanabilir.

10'uncu maddenin ikinci fıkrasına göre ise; düşünceyi açıklama ve yayma ve haber alma özgürlükleri milli güvenliğin, ülkenin toprak bütünlüğünün, kamu güvenliğinin korunması, asayişin sağlanması, suç işlenmesinin önlenmesi, genel ahlâk ve sağlığın gereklerinin yerine getirilmesi, yargı gücünün otoritesinin ve tarafsızlığının sağlanması amacıyla kanunla sınırlanabilir.

Kişisel ve siyasal haklara ilişkin Uluslararası Sözleşme (1976) her türlü savaş propagandasına ve ayrımcılığa, şiddete yol açacak ulusal, ırksal, dinsel nefret savunuculuğunu yasaklamaktadır.

Esasında ırkçı, ayrımcı, savaş yanlısı ve kışkırtıcı propaganda ile ırksal, dinsel ve ulusal düşmanlıkların kışkırtılması, hukukun korunması altında değildir.

1966 tarihli **Medeni ve Siyasal Haklar Uluslararası Sözleşmesi**, her türlü savaş propagandasının, ulusal, ırksal ya da dinsel nefret duyguları körüklenerek ayrımcılık, düşmanlık ve şiddet kışkırtıcılığı yapılmasının yasaklanmasını öngörmüştür.

Aynı yönde yasaklar "**Her Türlü Irk Ayrımcılığının Kaldırılmasına Dair Uluslararası Sözleşme**" ile "**Avrupa Konseyinin Demokrasiye Karşı Bir Tehdit olarak Hoşgörüsüzlüğe İlişkin Bildirge**" de yer almıştır. Bu iki sözleşmede de açıkça propaganda yasakları öngörülmüştür.

Yukarıda söz edilen belgeleri kabul ederek onaylayan devletler, anayasalarında düşüncüyü açıklama ve yayma, haber alma özgürlüklerini sınırlarken kullanılacak ölçütlere, söz konusu belgelere uygun olarak yer vermişlerdir. Ayrıca, bütün demokratik ülkelerin ceza kanunlarında, bu özgürlüklerin kötüye kullanılması halinde uygulanacak yaptırımlar yer almaktadır.

Örneğin; İngiltere'de ırkçı ve ayrımcı propagandayı yasaklayan "İrk İlişkileri Kanunu (1965)", Fransa'da aynı yönde Temmuz 1972, Temmuz 1975, Haziran 1977 ve Ocak 1985 tarihli kanunlar mevcuttur. İtalya'da faşist propaganda çeşitli tarihlerde çıkartılan Kanunlarla yasaklanmış ve cezalandırılmıştır. Federal Almanya'da terör örgütleri lehine propaganda cezalandırılmıştır. Belçika ve Avusturya'da da ırk ayrımı amacı güden örgütler ve bunların desteklenmesi yasaktır.

İnsan Hakları Avrupa Komisyonu, Avusturya'da Nasyonal Sosyalizmin yeniden geri getirilmesine yönelik faaliyetlerin yasaklanması ve cezalandırılmasını, demokratik bir toplumda kamu güvenliği ve milli güvenlik yararına ve başkalarının hak ve özgürlüklerini koruyucu nitelikte ve gerekli sınırlamalardan saymış ve İnsan Hakları Avrupa Sözleşmesi'nin 10/2 madde hükmüne uygun bulmuştur.

İngiltere Hükümeti ise, terör örgütlerini (IRA'yı) destekleyen her türlü ifadenin televizyondan yayınlanmasını 1988 yılından beri yasaklamıştır.

Burada üzerinde durulması gereken husus, ceza kovuşturmasına konu oluşturan düşüncenin açıklanmasıdır. İnsan aklında olup bitenlerin ne sınırlandırılması, ne de cezalandırılması mümkündür. Ancak bir düşünce, ifade ediliş biçimi itibariyle kişileri, Devletin varlığı, sosyal düzeni tehlikeye yöneltcek eylemlere teşvik edici nitelik taşıyorsa bu takdirde o düşüncenin, açıklanış biçimi yönünden suç haline gelebileceği kabul edilmektedir. Gerçekten, bu sonucu ulaştırken, her rejim gibi demokratik rejimin de, varlığına yönelecek tehlikeler karşısında kendini koruma hakkına sahip olduğu, bunun adeta bir meşru savunma oluşturduğu kabul edilmektedir.

III. SONUÇ

Yukarıda açıklandığı üzere, 3713 sayılı Kanun, ihdas ettiği suç tipleri ve bu suçlarla korunan hukuki menfaatler yönünden özel ceza hükmü içeren bir kanundur. Ceza hükümleri, bir toplumda, belli bir zamanda geçerli ve egemen sosyal değerleri koruyan ve bu değerlere yönelik fiilleri ceza müeyyidesi reaksiyonu ile karşılayan normlardır.

İnsan Hakları Avrupa Sözleşmesinin 15'inci maddesi ve bu konuda diğer Avrupa ülkeleri ceza mevzuatları nazara alındığında ifade hürriyetine getirilen kanuni sınırlandırmalar, uluslararası insan hakları standartlarına aykırı düşmemektedir. Bu sebeple konunun yukarıda açıklanan uygulama ve öğretinin ortaya koyduğu ilke ve prensipler ışığında değerlendirilmesi daha uygun olacaktır.